

УДК: 342.951

Орест Андрійович Будь,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Політичні, адміністративні, економічні зміни, що відбуваються в державі, привносять багато нового в усі сфери суспільного життя, коригуючи діяльність різних гілок влади. Внаслідок реформ, що впроваджуються в Україні, кардинально змінюються пріоритети, висуваючи на перше місце не державу, а людину. Разом з тим, одним із гострих питань що стоять на повісті денній залишається питання «Яким чином реалізувати ті чи інші норми?» Саме цим викликаний постійний інтерес до проблем формування та функціонування процесуального механізму реалізації норм матеріального права.

В умовах проведення в Україні адміністративної реформи, дедалі більше уваги приділяється процесуальним формам, доказом чого слугує прийняття Кодексу адміністративного судочинства України, одне із завдань якого полягає в захисті прав, свобод і інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади. Кодекс адміністративного судочинства України встановлює основні засади здійснення адміністративного судочинства, дає визначення основних понять та категорій, що використовуються і застосовуються у зазначеній сфері, а також містить цілу низку норм, які регулюють відносини зі створенням умов для судового захисту прав і свобод, що були невідомі раніше чинному законодавству.

Разом з тим, процеси трансформації вітчизняного законодавства полягають не лише в належному врегулюванні тих чи інших суспільних відносин, а й в налагодженні самого механізму реалізації правових норм. У нашій державі на сьогоднішній день це одне із найболючіших питань. З іншого боку подібна ситуація спонукає до дослідження існуючих та розробці нових принципів здійснення правосуддя в Україні. Зокрема, це стосується і принципу змагальності. Адже здійснення правосуддя в адміністративних справах є неможливим без наукового теоретичного

аналізу усталених підвалин, будь-якої правової системи – принципів права.

Так, С. С. Алексєєв розглядав принципи права як виражені в праві вихідні, нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст, закріплені в них закономірності суспільного життя [1, с. 102].

Однією із сучасних позицій в галузі теорії права є точка зору. О. Ф. Скаун, яка визначає принципи права як основоположні загальноприйняті норми, що виражають властивості права і мають вищу імперативну юридичну силу, тобто такі, що виступають в якості незаперечних вимог, які пред'являються до учасників суспільних відносин з метою встановлення соціального компромісу [2, с. 281]. При цьому увагу звертається на те, що принципи права характеризують не лише властивість права, а також відображають їх імперативність для всіх учасників суспільних відносин. Крім того, їх значення полягає в тому, що вони: 1) здійснюють узагальнене закріплення засад суспільного ладу; 2) забезпечують однотипне формулювання норм права; 3) забезпечують їх вплив на суспільні відносини шляхом правового регулювання та інших видів правового впливу [3, с. 567].

Говорячи про визначення змісту принципу змагальності необхідно виходити з того, що його в першу чергу складають права і обов'язки сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, в сфері судового доказування [4, с. 42]. Однак, однією з головних ознак змагальності в адміністративному судочинстві є право осіб, які беруть участь у справі, самостійно вчиняти певні дії задля ефективного відстоювання своєї точки зору. При цьому принцип змагальності полягає у тому, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Проте, сутнісне наповнення ідеї змагальності полягає не в тому, що судовий орган беззастережно приймає доводи сторін, що сперечаються. Навпаки, він зобов'язаний, використовуючи сукупність повноважень, вступити в процесуальне співробітництво із сторонами, які підтверджують свої вимоги й заперечення за допомогою будь-яких фактичних даних [5, с. 78]. Разом з тим у будь-якому випадку можливість реалізації принципу змагальності впливає з використання особою, яка бажає захистити її порушені права, права звернення до суду за захистом.

Зауважимо, що структуру змісту принципу змагальності в адміністративному судочинстві складають наступні елементи:

1) процесуальні права і обов'язки осіб, які беруть участь у справі, щодо доведення обставин справи, на які вони посиляються як на підставу своїх вимог або заперечень;

2) процесуальні права осіб, які беруть участь у справі, пов'язані із забезпеченням законного складу адміністративного суду, достовірності та повноти матеріалів адміністративної справи;

3) процесуальні повноваження суду щодо контролю за сумлінним використанням особами, які беруть участь у справі, своїх прав і виконанням обов'язків.

Крім того варто зазначити, що даний принцип яскраво проявляється саме під час дослідження доказів, де сторони, у визначеному законом порядку, доводять обставини на яких ґрунтуються їх вимоги та заперечення. Можливість безперешкодно використовувати весь спектр своїх прав сприяє забезпеченню достовірності та повноти матеріалів адміністративної справи, що є запорукою прийняття судом обґрунтованого та об'єктивного рішення. Проте реалізація принципу змагальності в адміністративному судочинстві полягає не лише у застосуванні належного процесуального права особи, а і у в обов'язку добросовісно користуватися ними.

Безумовно принцип змагальності поширюється в певній мірі і на сам адміністративний суд, який не тільки надає допомогу в збиранні доказів, а і здійснює контроль за сумлінним використанням особами, які беруть участь у справі, своїх прав і виконанням обов'язків.

Список бібліографічних посилань

1. Теория государства и права : учебное пособие / под ред. А. И. Королева, Л. С. Явича. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. 356 с.

2. Скаун О. Ф. Теория государства и права : учеб. Харьков : Консум, 2000. 704 с.

3. Скаун О. Ф. Теория держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

4. Цивільний процес : навч. посіб. / Андрушко А. В., Білоусов Ю. В., Стефанчук Р. О., Угриновська О. І. та ін. ; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. 172 с.

5. Неклеса Ю. В. Принцип змагальності та диспозитивності в цивільному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2011. 214 с.

Одержано 18.04.2018

